

Mersin İlinde Faaliyet Gösteren 3-4-5 Yıldızlı Otel İşletmeleri Ve A Grubu Seyahat Acentalarının Basel II Kriterlerine Uyum Sürecinin Analizi

Erdiñç KARADENİZ *
Ömer İSKENDEROĞLU **
Levent KOŞAN ***
Banu ZENCİR ****

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı Mersin ilinde faaliyet gösteren üç-dört-beş yıldızlı otel işletmeleri ve A grubu seyahat acentalarının Basel-II Kriterleri'ne uyum düzeyinin analiz edilmesidir. Bu bağlamda oluşturulan anketle Mersin ilinde faaliyet gösteren 11 adet 3 yıldızlı, 12 adet 4 yıldızlı, 3 adet 5 yıldızlı otel işletmesi ile 28 adet A grubu seyahat acentasından veri toplanmıştır. İşletmelerden elde edilen veriler frekans analizine tabii tutulmuştur. Çalışma sonucunda otel işletmelerinin ve seyahat acentalarının Basel II kriterlerini bilmedikleri ve finansal kararlar alırken bu kriterleri uygulamadıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basel-II Kriterleri, Otel İşletmeleri, Seyahat Acentaları, Ticari Bankalar, Mersin.

JEL Sınıflandırması: G30, L83.

Analysis of Compliance Process for Basel-II Criteria of 3-4-5 Stars Hotel Companies and Group A Travel Agencies in Mersin City

ABSTRACT

The main aim of this study is to analyzing of compliance process for Basel-II criteria of three-four-five stars hotel companies and group A travel agencies operated in Mersin city. In this context, data were collected by questionnaire created from 11 three stars, 12 four stars, 3 five stars hotel companies and 28 group A travel agencies operating in the Mersin city. The data obtained from these companies that were subjected to frequency analysis. In the analysis result, it is determined that the hotel companies and travel agents have no information about the Basel II criteria.

Keywords: Basel-II Criteria, Hotel Companies, Travel Agencies, Commercial Banks, Mersin.

Jel Classification: G30, L83.

* Doç. Dr. Erdiñç Karadeniz, Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, drekaradeniz@gmail.com

** Doç. Dr. Ömer İskenderoğlu, Niğde Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, oiskenderoglu@nigde.edu.tr

*** Yrd.Doç.Dr. Levent Koşan, Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, lkosan@mersin.edu.tr

**** Banu Zencir, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, banuzincir26@hotmail.com

1. GİRİŞ

1980’li yılların başlarında borcu bulunan ülkeler nedeniyle uluslararası bankaların bulundukları riskin artması, sermaye oranlarının azalmasına neden olmuştur. Bu gelişme neticesinde Basel-I kriterleri, 1988 yılında uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını güçlendirmek için, G-10 ülkelerinin merkez bankası başkanlarınca kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Kutlu ve Demirci, 2008:200). Zamanla mali piyasaların, daha da gelişmesi ve işlemlerin karmaşıklaşması sonucu, Basel-I Kriterlerinin yetersiz kaldığı görülmüş ve yeni standartlar için çalışma başlatılmıştır. Böylece “Basel-II Kriterleri” ortaya çıkmıştır (Sakarya ve Kara, 2008: 98).

Basel II, risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlamasını beraberinde getirmektedir. Sözkonusu kriterler doğrudan finansal sektörü ilgilendirmekte gibi gözükse de finansal sektörü oluşturan finans şirketleriyle ilişki içerisinde bulunan reel sektörü ve özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri (KOBİ) etkilemesi kaçınılmazdır. 2009 yılından bu yana ülkemizdeki KOBİ’lere aşamalı olarak uygulanması düşünülen ve sürekli olarak ertelenen Basel II kriterleri, 1 Temmuz 2012’den itibaren uygulanmaya çalışılmaya başlanmıştır (Uluyol ve Çam 2009:124).

Günümüzde çok hızlı bir şekilde büyüyen turizm sektörü; istihdama katkısı, çok sayıda insana hizmet sunması, yarattığı gelir ve ekonomiye sağladığı katma değerle dünyanın en büyük sektörlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Sektörde faaliyet gösteren işletmeler ise gerek yatırım aşamasında sabit varlık ağırlıklı yatırımlar gerektiren gerekse işletme aşamasında yenileme, genişleme ve modernizasyon yatırımlarının gerçekleştirildiği ve bu nedenle sermaye yoğun özellik gösteren işletmelerdir. Bu bağlamda turizm yatırımları çoğunlukla devlet teşvikleriyle, işletmelerin öz kaynaklarıyla ya da kredi temin edilerek finanse edilmektedir. Bununla beraber turizm sektörü, talebin sürekli değiştiği, risk ve belirsizliğin her zaman mevcut olduğu, gider ve maliyetlerin kontrolünün her geçen gün zorlaştığı ve yoğun rekabetin etkisiyle kar marjlarının her geçen gün daraldığı bir sektördür. Bütün bu unsurlar turizm işletmelerinin finansal kaynak ihtiyaçlarını aynı zamanda işletme ve finansal risklerini arttırmaktadır (Kandır vd., 2008:212; Karadeniz, 2012:310). Bu açıdan Basel II kriterlerinin Türkiye turizm sektöründeki KOBİ statüsündeki işletmeleri de etkilemesi beklenmektedir. Dolayısıyla turizm işletmeleri açısından Basel II kriterlerinin tanımlanması ve sektördeki yöneticilerin bu kriterlerle ilgili bilgi düzeylerinin ölçülerek öneriler geliştirilmesi turizm işletmelerinde etkin risk yönetimi ve finansal başarı için önem arz etmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı Basel II Kriterleri’nin son yıllarda turizm yatırımlarının arttığı Mersin ilinde faaliyet gösteren 3-4-5 yıldızlı otel işletmeleri ve A grubu seyahat acentaları tarafından dikkate alınıp alınmadığı, Basel-II’ye geçiş sürecinde bu işletmelerin yaşadığı ve yaşayacağı muhtemel finansman sorunlarının ne olduğu ve yöneticilerin Basel-II kriterlerine uyum sürecindeki algılarının ne olduğunu belirlemektir. Belirlenen amaçlar doğrultusunda çalışma altı bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde genel

olarak Basel-II kriterleri ve KOBİ'lere etkileri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde konuyla ilgili literatür taraması sunulmuştur Dördüncü bölümde veri ve yöntem açıklanmaya çalışılmıştır. Beşinci bölümde ise bulgular değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme ve turizm sektörü ile gelecekte yapılacak çalışmalar için öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

2. BASEL II KRİTERLERİ VE KOBİ'LERE ETKİLERİ

1970'li yılların başında Bretton Woods sisteminin çökmesiyle kur, faiz ve fiyatlarda yaşanan dalgalanmalar, bununla beraber dünya ekonomisinde 1990'lı yıllarda gelişen küreselleşme süreci, yaygınlaşan liberal içerikli iktisat politikaları ve teknolojiadaki gelişmeler reel sektördeki yatırımcıları daha rekabetçi bir ortama zorlamıştır. Bu süreçte bankalar, hem reel sektörün finansman taleplerini karşılayabilmek için küresel ekonominin yeni düzenine ayak uydurmaya hem de ağırlaşan rekabet ortamında rakiplerine üstünlük sağlamak için finansal ürünlerde yenilikleri takip etmeye ve bu ürünlerden faydalanmaya başlamışlardır. Bu nedenle bankaların sunduğu ürünler sayısal olarak çoğalmış ve daha önce sunulan finansal ürünlere göre yapıları oldukça karmaşık bir hal almıştır (Yayla ve Kaya, 2005:1). Dünya ekonomik tarihi incelendiğinde son 80 yıl içerisinde 150'nin üzerinde kriz yaşandığı görülmektedir. Dünya finansal sisteminde yaşanan bu krizler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki finansal piyasaların güçlü temellere dayandırılmasını önemli hale getirmiştir. Bu bağlamda, dünyadaki finansal sistem istikrarını korumak için Uluslararası Ödemeler Bankası 1974 yılında kurulmuştur (Alkin ve Okay, 2008:16). Ayrıca 1974 yılında Uluslararası Ödemeler Bankası nezdinde 13 üyeden oluşan Basel Bankacılık Düzenleme ve Denetim Komitesi adı altında bir komite kurulmuştur. Basel Komitesi, sermaye yeterliliği üzerine yaptığı çalışmalar neticesinde 1988 yılında Basel I kriterlerini geliştirmiştir (Elmas ve Öz, 2009:392). Yaşanan krizlerin ardından bir takım değişiklikler yapılsa da bu kriterlerin kapsamının ve uygulanan risk ağırlıklarının çok sınırlı kaldığı, bununla birlikte bankacılık sektöründe rekabet uzlaşısını engellediği ve yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu gelişmeler ışığında Basel I standartları yerini 2004 yılında Basel II standartlarına bırakmıştır (Doğan vd., 2011:210). Türkiye'de Basel II kriterleri, Haziran 2011–Temmuz 2012 arasında yürütülen paralel uygulama ile yürürlüğe girmiştir (Uluyol ve Çam 2009:124).

Basel II kriterlerinde, asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında paydanın bileşenleri kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskten meydana gelmektedir. Bunlardan kredi riski ve piyasa riski Basel-I'de de kullanılırken, Basel-II ile asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında operasyonel risk de dikkate alınmaya başlanmıştır (İmişiker, 2005:3). Kredi riski, bankaların kısa veya orta vadede kullandırmış oldukları kredilerin, borçlular tarafından, zamanında ya da tamamen ödenmemesi sonucunda bankanın uğrayacağı zarar olarak ifade edilmektedir (Öncü vd., 2012: 83). Kredi riskinin ölçülmesinde standart yaklaşım, temel içsel derecelendirme ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımlarından birisi kullanabilmekle birlikte, sermaye gerekliliği açısından gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımının kullanılması teşvik edilmektedir (Elmas ve Öz, 2009:395). Piyasa riski ise genel anlamı itibarı

ile bankaların tutmuş oldukları pozisyonlarda finansal piyasalardaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, kur, likidite ve hisse senedi fiyat değişmelerine bağlı olarak ortaya çıkan riskler nedeni ile zarar etme ihtimalidir (Kaya, 2007: 66). Basel-II’de, piyasa riskinin hesaplanmasına yönelik olarak iki yöntem belirlenmiştir. Bu yöntemler, standart yöntem ve içsel modeldir (Sarigül, 2012: 31). Operasyonel risk ise yasal düzenlemeler, hile, sistem ve kontrol mekanizmalarına ilişkin yetersizlikler veya dışsal olaylardan kaynaklanan riskler olarak tanımlanmaktadır. Operasyonel riskin belirlenmesinde “temel gösterge yaklaşımı”, “standart yaklaşım” ve ileri ölçüm yaklaşımı olmak üzere 3 temel yaklaşım kullanılmaktadır (Özçam, 2004:5). Basel II kriterleri ile kredi ve piyasa riskleri dışında operasyonel risklerin de dikkate alınması gerektiği görüşüyle sermaye yeterliliği hesaplama yöntemleri daha etkin hale getirilmiştir (Uluyol ve Çam 2009:124). Bu kapsamda Basel II kriterlerinin temel amacını finansal sistemin güvenilirliğinin ve istikrarının artırılması ve riskler konusunda daha kapsamlı bir yaklaşım oluşturulması olarak ifade etmek mümkündür.

Bankalar dahil tüm yatırım kuruluşlarına uygulanması öngörülen Basel-II düzenlemesi, risk odaklı sermaye yönetimine ve risk odaklı kredi fiyatlanmasına dayanmaktadır. Basel-II ile birlikte, verilen kredinin subjektif yöntemlerle belirlenme sürecinden, kredinin çeşitli unsurlarıyla belirlenme sürecine ve buna göre fiyatlanma yapısına doğru bir geçiş yaşanmaya başlanmıştır (Elmas ve Öz, 2009:393). Bu açıdan Basel II kriterleri doğrudan finansal sektörü ilgilendirmekte gibi gözükse de finansal sektörü oluşturan finans şirketleriyle ilişki içerisinde bulunan reel sektörü ve bu reel sektördeki küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri (KOBİ) etkilemesi kaçınılmazdır. Basel II, işletmelerin sermaye gereksinimleri doğrultusunda meydana gelen kredi riski için Basel I’e oranla daha fazla risk unsurunu göz önüne almaktadır. Bu uzlaşıda önemli olan KOBİ’lerin perakende ve kurumsal olarak sınıflandırılmasıdır. Bu sınıflandırma neticesinde farklı risk seviyeleri belirlenerek fon maliyetleri bu değerlendirmelere göre hesaplanacaktır (Antao ve Lacerda, 2008).

Basel II kriterlerinin tam anlamıyla uygulanmasıyla işletmelerin ve işletmelere kullandırılması planlanan kredilerin risk seviyesinin, doğrudan kredi maliyetlerini etkilemesi söz konusudur. Kredi verilen işletmenin derecelendirme notu düştükçe, banka daha çok risk almakta ve karşılık olarak daha çok sermaye tutmak zorundadır. Bu durum bankanın daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakmasına neden olmaktadır. Bu durumda işletmelere kullandırılacak kredilerin maliyetleri artacaktır. KOBİ’lerin finansman sorunlarının temelinde, özsermaye yapılarının zayıflığı yatmaktadır. Bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak olan KOBİ’lerin, değerlendirilecek olan özelliklerinin başında, sahip oldukları işletme sermayesi gelmektedir. Güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ’lere verilecek kredilerin maliyetleri daha düşük olacaktır. KOBİ bilançolarının kredilendirmeye uygun olmaması, kayıt dışı işlemlerin bulunması, KOBİ’lerin derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında gelmektedir. KOBİ’ler açısından diğer önemli bir konu ise hazırlanacak “Finansal Tablolar” olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek Basel II Uzlaşısı gerekse Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu KOBİ’lerden

şeffaf finansal tablolar istemektedirler (Balcı, 2011:3572). Basel II açısından sağlıklı bir derecelendirme yapılabilmesi için hazırlanacak finansal tabloların sermaye yeterliliğine ilişkin detaylı bilgileri içerecek şekilde düzenlenmesinin zorunlu hale geldiği belirtilmektedir (Pop, 2006:2). Piyasa disiplini olarak açıklanan bu durum yatırım fırsatları dâhil çeşitli kararlarda kullanılacak finansal tabloların aynı zamanda maruz kalınabilecek risk seviyesini belirleyerek krizlerin ekonomilere olan etkisini görebilmek açısından önemli bir görev üstlendiği vurgulanmaktadır (Santos vd., 2014:26). Dolayısıyla Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının uygulanmasıyla işletmelerin finansal durumlarını ve faaliyet sonuçlarını eksiksiz, tam zamanında ve gerçek değerleriyle raporlamaları beklenmektedir. Kurumsal yönetim anlayışının temel unsurları olan şeffaflık, adillik, hesap verilebilirlik ve sorumluluk ilkelerinin uygulanmasıyla da iyi yönetilen, iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm bilgileri (finansal ve niteliksel) zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen KOBİ'ler, potansiyel olarak en iyi dereceyi almak suretiyle, en iyi şartlarda kredilendirilme imkânına sahip olabilecekleri düşünülmektedir (Aydeniz, 2007:180).

3. LİTERATÜR TARAMASI

Basel Kriterleri ve bu kriterlerin turizm sektörü dışındaki sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'lere olan etkilerini araştıran bilimsel çalışmalar incelendiğinde öncelikle Basel kriterlerinin çıkış noktasına ve bu kriterlerin gelişim sürecine değindikleri belirlenmiştir (Hanh, 2003; Teker vd., 2005; Dedu ve Nechif, 2010; Demirkol ve Aba, 2012). Yine konuyla ilgili literatür incelendiğinde bir ekonomi açısından büyük bir önem taşıyan KOBİ'lerin, Basel-II kriterlerine nasıl uyum sağlayacakları ve bu kriterler neticesinde KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları fonlara ulaşmada ne tür zorluklarla karşılaşacaklarının araştırıldığı saptanmıştır (Bekçi ve Usul, 2001; Antao ve Lacerda, 2008). Bu bağlamda yine yapılan çalışmalarda KOBİ'lerin Basel II kriterleri hakkındaki bilgi düzeyleri ve bakış açıları ortaya konularak, Basel kriterlerine uygun finans yapısına kavuşmak ve kendilerine en uygun kredi fiyatlandırmasını sağlayabilmek amacıyla mevcut yapılarını yeniden nasıl düzenlemeleri gerektiği üzerinde durulduğu belirlenmiştir (Yörük, 2007; Ata vd., 2008; Kendirli vd., 2008; Küçüközmen ve Oğuz, 2008; Yılmaz ve Selimoğlu, 2008; Kalaycı ve Kara, 2009; Utku vd., 2009; Öztürk vd., 2010; Altan ve Akdam, 2011).

Turizm sektörüne yönelik konuyla ilgili yapılmış çalışmaların ise kısıtlı sayıda olduğu görülmektedir.

Kutukız (2007), BASEL-II kriterlerinin Muğla ilinde faaliyet gösteren KOBİ grubuna dahil turizm işletmelerini nasıl etkileyeceği üzerinde durmuştur. Çalışma sonucunda turizm işletmelerinin en kısa sürede ülkedeki istikrar ve düşük faizle birlikte finansman problemlerini çözmeleri ve bundan sonraki faaliyetlerini Basel kriterleri doğrultusunda yapmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Yılmaz (2007), Muğla ili Bodrum ilçesinde faaliyet gösteren turizm sektörü KOBİ'lerinin finansman sorunlarını ve finansman sorunlarının çözümünde kullandıkları

araçları belirlemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda işletmelerin en önemli sorunlarının sırasıyla finansman, personel ve pazarlama sorunları olduğu belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca turizm sektörü KOBİ'lerinin, finansman sorununun çözümünde kullanılacak modern finansman araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır.

Şenol ve Aktürk (2008), çalışmalarında Türkiye turizm sektöründeki KOBİ'lerin finansal ve yönetsel yapılarındaki başarısızlıklar nedeniyle Basel II Uzlaşısı standartlarını sağlamada zorlanacak olmaları ve bu uzlaşısı hakkında yeterli derecede bilgi sahibi olmamaları, kayıt dışılık, KOBİ'lere yönelik yeterli ve güvenilir istatistikî bilgilerin bulunmaması ve Basel-II'ye uyum aşamasının maliyetli olması bu süreçteki önemli problemler olarak değerlendirilmiştir.

Kutukız ve Turgut (2008), Basel II kriterlerine göre Muğla ilindeki KOBİ grubuna dâhil turizm işletmelerinin kredi derecelendirme kriterlerinin ağırlıkları belirlenmiş ve genel not ortalamasının 2.5 olduğu saptanmıştır. Bu da çalışmaya dahil işletmelerin Basel-II kapsamında derecelendirmeye gitmeleri ve kredi talep etmeleri durumunda alacakları derecelendirme notunun düşük olduğunu göstermektedir.

Öncü vd. (2012), Basel-II Uzlaşısı'na uyum sürecinde İstanbul'da faaliyet gösteren turizm işletmesi belgesine sahip beş yıldızlı 19 otel işletmesinin Basel-II Uzlaşısı hakkında sahip oldukları bilgi düzeyini ve otel işletmelerinde yapılması gereken faaliyetleri belirlemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda işletme yöneticilerin 7'si, Türkiye'de Basel-II Uzlaşısı'nın uygulanmasının çok olumlu olacağına ve kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınacağına inandığını ifade etmiştir. Yöneticilerin 5'i ise, Türkiye'de kayıt dışı ekonominin çok fazla olması nedeniyle Basel-II Uzlaşısı'nın uygulanması için gereken alt yapının yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Yöneticiler ayrıca Basel-II Uzlaşısı doğrultusunda değişen değerlendirme kriterleri ile ilgili olarak işletmelerin bankalardan kredi almasının güçleşeceğini belirtmişlerdir.

4. VERİ VE YÖNTEM

Araştırmanın temel amacı ülkemizde 2009 yılı başında aşamalı olarak uygulamaya konulan Basel-II Kriterleri'nin son yıllarda turizm yatırımlarının arttığı Mersin ilinde faaliyet gösteren turizm işletme belgeli üç-dört-beş yıldızlı otel işletmeleri ve A grubu seyahat acentaları tarafından dikkate alınıp alınmadığını, Basel II'ye geçiş sürecinde otel işletmelerinin ve seyahat acentalarının yaşadığı ve yaşayacağı muhtemel finansman sorunlarının ne olduğunu ve yöneticilerin Basel-II kriterlerine uyum sürecindeki algılarının ne olduğunu belirlemektir. Bu bağlamda araştırmanın kapsamını Kültür ve Turizm Bakanlığı'na göre Mersin ilinde faaliyet gösteren Turizm İşletme Belgeli 3-4-5 yıldızlı otel işletmeleri ve A grubu seyahat acentaları oluşturmaktadır.

Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün 2013 yılı verilerine göre Mersin'de faaliyet gösteren 19 tane 3 yıldızlı, 14 tane 4 yıldızlı, 3 tane 5 yıldızlı toplamda 36 adet 3-4-5

yıldızlı otel işletmesi ve 60 adet A grubu seyahat acentası bulunmaktadır. Çalışmada 3 adet 5 yıldızlı, 12 adet 4 yıldızlı, 11 adet 3 yıldızlı otel işletmesinin ve 28 adet A grubu seyahat acentasının finans-muhasebe yöneticileri ve işletme sahiplerinden anket aracılığıyla veriler toplanmıştır. Anketlerin geri dönüş oranları otel işletmeleri açısından %72, A grubu seyahat acentaları açısından %47 olarak gerçekleşmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, literatürden ve teoriden yararlanarak hazırlanmıştır. Söz konusu anketin hazırlanmasında; Aramaz (2008), Kaya (2007), Yörük (2007), Yılmaz (2007) ve Çelik (2007)'in çalışmalarında kullandıkları anket sorularından yararlanılmıştır. Hazırlanan anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde işletmelerle ilgili genel bilgileri toplamaya yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise işletmelerin finansal durumu ile ilgili sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise Basel-II kriterlerinin işletmelere olan etkilerini belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Hazırlanan anket üzerinde, Mersin'de faaliyet gösteren 3-4-5 yıldızlı otel işletmeleri ve A grubu seyahat acentalarıyla 20 Kasım - 30 Kasım 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilen ön testler sonucunda gerekli düzeltmeler yapılarak anket uygulamasına 2 Aralık 2013'de yüz yüze görüşme yoluyla başlanmış, 6 Haziran 2014 tarihinde veri toplama süreci tamamlanmıştır.

Ankette kullanılan ölçeklerin güvenilirliği Cronbach's Alpha katsayısı dikkate alınarak test edilmiştir. Cronbach's Alpha modelinde ölçeğe ilişkin katsayılar; 0,40-0,59 arasında ise düşük güvenilirlik, 0,60-0,79 arasında ise oldukça güvenilir, 0,80-1,00 arasında ise yüksek derecede güvenilir olarak kabul edilmektedir (Kalaycı ve Kara, 2009:405). Bu değerlere göre ölçeğin güvenilirlik katsayısının (cronbach's alpha) 0,621 güven seviyesine, önem derecelerine ait değerlendirme ölçeğinin güvenilirlik katsayısının ise 0,768 güven seviyesine sahip olduğu ve istatistiksel olarak yeterli olduğu saptanmıştır. Araştırmada otel işletmeleri ve seyahat acentalarından elde edilen veriler, araştırma sorularına cevap bulunması amacıyla frekans analizine tabii tutulmuştur. Frekans analizi değişkenlerin frekans ve yüzde dağılımlarını ayrı ayrı tablolar halinde gösteren analiz olarak tanımlanmaktadır (Ural ve Kılıç, 2011: 179).

5. BULGULAR

Araştırma amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen bulgular öncelikle otel işletmeleri kapsamında daha sonra seyahat acentaları kapsamında aşağıda sırasıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

5.1. Araştırmaya Katılan Otel İşletmelerinden Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya katılan ve Mersin'de faaliyet gösteren otel işletmelerinin yıldız sayılarına göre dağılımları Tablo 1'de sunulmaktadır. Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan 26 otel işletmesinden %42'sinin üç yıldızlı, %46'sının dört yıldızlı ve %3'ünün beş yıldızlı olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Otel İşletmelerinin Yıldız Sayısına Göre Dağılımı

Yıldız	Sayı	(%)
3 Yıldız	11	42
4 Yıldız	12	46
5 Yıldız	3	12
Toplam	26	100

Araştırmaya katılan otel işletmelerinin çalışan sayılarına ait elde edilen verilerin frekans analizi sonuçları Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2: Otel İşletmelerinde Çalışan Sayısına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Çalışan Sayısı	Toplam	
	Sayı	%
1-9	-	-
10-49	17	65
50-250	9	35
250 den fazla	-	-
Toplam	26	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan otel işletmelerinin, Basel-II düzenlemesinde ifade edilmeye çalışılan KOBİ tanımındaki kriterlerden birisi olan çalışan sayısı kriteri bağlamında %65’inin küçük ölçekli, %35’inin ise orta ölçekli işletme oldukları buna karşın mikro ölçekli ve büyük ölçekli işletmelerin bulunmadığını söylemek mümkündür.

Otel işletmelerinin demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik diğer bir bilgi olan işletmenin hukuki yapısının belirlenmesine yönelik verilen cevapların frekans analizi sonuçlarına Tablo 3’ de yer verilmektedir. Tablo 3 incelendiğinde ankete katılan otel işletmelerinin genel olarak şahıs ve anonim şirket statüsünde kurulduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3: Otel İşletmelerinin Hukuki Yapılarına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Hukuki Yapı	Toplam	
	Sayı	%
Şahıs	14	53
Kollektif	-	-
Anonim	9	35
Limited	3	12
Toplam	26	100

Uygulanan ankette otel işletmelerinden yaşadıkları temel finansal sorunları önem derecesine göre belirtmeleri istenmiştir. Ankete katılan otel işletmelerinin yaşadıkları finansal sorunlar önem derecelerine göre tek tablo halinde Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4: Otel İşletmelerinde Yaşanan Finansal Sorunlara İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Finansal Sorunlar	Çok Önemli		Önemli		Kararsız		Önemsiz		Çok Önemsiz		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Öz kaynak yetersizliği	9	34,6	6	23,1	2	7,7	5	19,2	4	15,4	26	100
Faizlerin yüksekliği	7	26,9	4	15,4	6	23,1	4	15,4	5	19,2	26	100
Döviz kurlarındaki dalgalanma	2	7,7	5	19,2	4	15,4	8	30,8	7	26,9	26	100
Bankaların sundukları ağır şartlar	5	19,2	7	26,9	6	23,1	4	15,4	4	15,4	26	100
Kredi temininde yaşanan güçlükler	3	11,5	8	30,8	5	19,2	5	19,2	5	19,2	26	100
İşletme Sermayesi Yetersizliği	3	11,5	6	23,1	6	23,1	5	19,2	6	23,1	26	100
Vergi Oranlarının Yüksekliği	16	61,5	7	26,9	2	7,7	1	3,8	0	0	26	100
Kar Marjlarının Düşük Olması	5	19,2	10	38,5	7	26,9	2	7,7	2	7,7	26	100
Maliyetlerin sürekli değişmesi	17	65,4	7	26,9	1	3,8	1	3,8	0	0,0	26	100
Alacakların zamanında tahsil edilememesi	8	30,8	5	19,2	1	3,8	8	30,8	4	15,4	26	100
İşçilik Giderlerinin Yüksekliği	11	42,3	9	34,6	2	7,7	3	11,5	1	3,8	26	100
Enerji Giderlerinin Yüksekliği	18	69,2	6	23,1	2	7,7	0	0,0	0	0	26	100
Nakit Giriş-Çıktılarındaki Uyumsuzluk	2	7,7	6	23,1	4	15,4	9	34,6	5	19,2	26	100
Sektörel Teşviklerin Az Olması	12	46,2	8	30,8	4	15,4	1	3,8	1	3,8	26	100

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan Mersin ilindeki otel işletmelerinde en önemli olarak ifade edilen finansal sorunların; enerji giderlerinin yüksekliği, maliyetlerin sürekli değişkenlik göstermesi ve vergi oranlarının yüksekliği olduğu görülmektedir.

Uygulanan ankette, otel işletmelerinden kullandıkları dış finansman kaynaklarını önem derecesine göre belirtmeleri istenmiştir. Ankete katılan otel işletmelerinin kullandıkları dış finansman kaynakları önem derecelerine göre tek tablo halinde Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5: Otel İşletmelerinde Kullanılan Dış Finansman Kaynaklarına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Dış finansman kaynaklarının önem derecesi	Çok Önemli		Önemli		Kararsız		Önemsiz		Çok Önemsiz		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Banka Kredileri	10	38,5	4	15,4	0	0	4	15,4	8	30,8	26	100
Satıcı Kredileri	0	0	0	0	2	7,7	6	23,1	18	69,2	26	100
Factoring	0	0	0	0	0	0	4	15,4	22	84,6	26	100
Leasing	0	0	0	0	2	7,7	2	7,7	22	84,6	26	100
Risk Sermayesi	0	0	2	7,7	0	0	1	3,8	23	88,5	26	100
Barter	0	0	1	3,8	0	0	1	3,8	24	92,3	26	100
Melek Finansman	0	0	0	0	0	0	1	3,8	25	96,2	26	100

Uygulanan ankette otel işletmelerinden, banka kredileri kullanıp kullanmadıkları eğer kullanıyorlarsa banka kredisinin vadesi sorulmuştur. Tablo 6 'da öncelikle banka kredisi kullanıp kullanmadıklarıyla ilgili soruya otel işletmelerinin verdikleri cevaplar sunulmaktadır. Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan otel işletmelerinin önemli bir kısmının banka kredisi kullandıkları görülmektedir.

Tablo 6: Otel İşletmelerinin Banka Kredilerini Kullanım Düzeyine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Bankalardan Kredi Kullanıyor musunuz?	Toplam	
	Sayı	%
Kullanıyoruz	16	62
Kullanmıyoruz	10	38
Toplam	26	100

Bankalardan kredi kullanan otel işletmelerinin hangi vadelerde kredi kullandıklarına yönelik olarak sorulan soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 7'de sunulmaktadır. Tablo 7'ye bakıldığında kredi kullanımını tercih eden otel işletmelerinin çoğunlukla orta ve uzun vadeleri tercih ettikleri görülmektedir. Aktif yapısı ağırlıklı olarak sabit varlıklardan oluşan, kar marjlarını düşük ve nakit giriş çıkışlarını uyumsuz olarak niteleyen otel işletmelerinin kredi vadelerinde orta ve uzun vadeleri tercih ederek geri ödeme riskini azaltmaya çalıştıklarını söylemek mümkündür.

Tablo 7: Bankalardan Kullanılan Kredilerin Vadelerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Bankalardan Kredi Kullanırken Hangi Vadeleri Tercih Ediyorsunuz?	Toplam	
	Sayı	%
Kısa	2	12,5
Orta	8	50,0
Uzun	6	37,5
Toplam	16	100

Kredi kullanan otel işletmelerinin kredi kullanırken karşılaştıkları en önemli sorunlarla ilgili verdikleri cevaplar ise Tablo 8’de sunulmaya çalışılmaktadır. Tablo 8 incelendiğinde banka kredisi kullanan otel işletmelerinin kredi kullanırken en fazla karşılaştıkları sorunun faiz oranlarının yüksekliği olduğu görülmektedir. Basel-II kriterlerinde, işletmelerin derecelendirilmesi doğrultusunda faiz oranlarının da değişecek olması, Basel-II kriterlerine uyum sağlanmasını daha da önemli kılmaktadır.

Tablo 8: Otel İşletmelerinin Kredi Kullanırken Karşılaştıkları En Önemli Sorunlara İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Kredi Alırken Karşılaştığımız En Önemli Sorunlar Nelerdir?	Toplam	
	Sayı	%
Teminatta Zorluklar	2	12,5
Olumsuz Ticari Geçmiş	1	6,3
Şeffaflık Sorunu	1	6,3
Faiz Oranı Yüksekliği	11	68,8
Bürokratik İşlemlerin Uzunluğu	1	6,3
Toplam	16	100

Araştırmaya katılan otel işletmelerine Basel-II kriterleri ve bu kriterlerin işletmelerine etkileri hakkındaki değerlendirmelerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Soruların ilkinde otel işletmeleri yöneticilerinin Basel-II kriterleri, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ve Kurumsal Yönetimle ilgili bilgi düzeyleri sorulmuştur. Tablo 9’da ankete katılan otel işletmelerinin Basel-II kriterleri, UFRS ve Kurumsal Yönetim hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik sorulara verdikleri cevaplar sunulmaktadır. Tablo 9 incelendiğinde ankete katılan otel işletmelerinin büyük çoğunluğunda Basel-II kriterleri, UFRS ve Kurumsal Yönetim ilkeleri hakkında bilgi eksikliği oldukları görülmektedir. Bu sonuç otel işletmelerinin Basel-II kriterlerine uyumunu daha zor hale getireceği düşünülmektedir.

Tablo 9: Otel İşletmelerinin Basel-II Kriterleri, UFRS ve Kurumsal Yönetim Hakkındaki Bilgi Düzeylerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Basel-II Kriterleri Hakkında Ne Ölçüde Bilginiz Bulunmaktadır?	Toplam		UFRS Hakkında Ne Ölçüde Bilginiz Bulunmaktadır?	Toplam		Kurumsal Yönetim İlkeleri Hakkında Ne Ölçüde Bilginiz Bulunmaktadır?	Toplam	
	Sayı	%		Sayı	%		Sayı	%
Tam Olarak Biliyorum	2	8	Tam Olarak Biliyorum	2	8	Tam Olarak Biliyorum	4	15
Büyük Ölçüde Biliyorum	0	0	Büyük Ölçüde Biliyorum	1	4	Büyük Ölçüde Biliyorum	2	8
Orta Düzeyde Biliyorum	2	8	Orta Düzeyde Biliyorum	1	4	Orta Düzeyde Biliyorum	5	19
Kısmen Biliyorum	6	23	Kısmen Biliyorum	5	19	Kısmen Biliyorum	6	23
Hiç Bir Bilgim Yok	16	61	Hiç Bir Bilgim Yok	17	65	Hiç Bir Bilgim Yok	9	35
Toplam	26	100	Toplam	26	100	Toplam	26	100

Araştırmaya katılan otel işletmelerine uygulanan ankette finansal bilgilerini bankalara ve bağımsız denetim kuruluşlarına zamanında sunup sunmadıklarını, Basel-II kriterleri doğrultusunda kredi derecelendirme notu alabilme durumlarını ve finansal yapıya ilişkin oranların hesaplanma durumlarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorulara otel işletmeleri yöneticilerinden alınan cevaplar Tablo 10’da birleştirilmiş şekilde sunulmuştur. Tablo 10 incelendiğinde otel işletmelerinin, finansal bilgilerin paylaşılma sorusuna yarı yarıya hayır veya bilmiyorum cevabı verdikleri görülmektedir. Bu sonuç, otel işletmelerinde muhasebe bilgi sisteminin iyi çalışmadığını ve şeffaflık açısından sorunlar olduğunu göstermektedir. Yine otel işletmelerinin önemli bir kısmında finansal yapı oranlarının hesaplanmadığı veya bu konuyla bilgi sahibi olunmadığı yönünde cevap verildiği görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan otel yöneticilerinin önemli bir kısmının işletmelerinin kredi derecelendirme notunu alıp alamayacaklarıyla ilgili bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.

Tablo 10: Otel İşletmelerinin Finansal Bilgilerini Paylaşma, Finansal Yapıya İlişkin Oranları Hesaplama ve Kredi Derecelendirme Notu Alabilme Düzeylerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Finansal Bilgiler Bankalara ve Bağımsız Denetim Kuruluşlarına Sunuluyor mu?	Yanıtlar			İşletmenizde Finansal Yapıya İlişkin Oranlar Hesaplanıyor mu?	Yanıtlar			İşletmenizin Kredi Derecelendirme Notu Alabileceğini Düşünüyor musunuz?	Yanıtlar		
	Evet	Hayır	Bilmiyorum		Evet	Hayır	Bilmiyorum		Evet	Hayır	Bilmiyorum
	10	9	7		13	7	6		13	1	12

Uygulanan ankette otel işletmelerinin Basel-II kriterlerine uyum sürecindeki faaliyetlerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorular; Basel-II sürecinden sorumlu yönetici/birimin belirlenip belirlenmediğini, Basel-II süreciyle ilgili eylem planlarının hazırlanıp hazırlanmadığını, otel işletmelerinin Basel-II süreciyle ilgili olarak danışmanlık desteği alıp almadıklarını, otel işletmelerinde Basel-II kriterlerine uygun olarak belge esasına göre çalışıp çalışılmadığını, finansal tabloların bağımsız denetimden geçirilip geçirilmediğini ve bu işletmelerde kredi notu alınmasına yönelik girişimlerin yapıp yapılmadığını belirlemeye yöneliktir. Tablo 11’de söz konusu sorulara verilen yanıtlar tek tabloda sunulmaya çalışılmaktadır. Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan otel işletmelerinin biri dışındaki diğerlerinin hiçbirinde Basel-II sürecinden sorumlu olan yönetici ve birimlerin belirlenmediği görülmektedir. Yine araştırmaya katılan otellerin hiçbirisinde Basel-II’ye uyum süreciyle ilgili herhangi bir eylem planının bulunmadığı görülmektedir. Son olarak da araştırmaya katılan otellerin büyük kısmının danışmanlık desteği almadıkları kredi notu almak için girişimde bulunmadıkları ve finansal tablolarını bağımsız denetimden geçirmediği görülmektedir. Buna karşın otel işletmelerinin bütün faaliyetlerini belge esasına göre yürüttüğü saptanmaktadır.

Tablo 11: Otel İşletmelerinde Basel-II Kriterlerine Uyum Sürecinde Yerine Getirdikleri Faaliyetlerin Belirlenmesi Durumuna İlişkin Frekans Analizi

İşletmenizde Basel-II Sürecinden Sorumlu Olan Yönetici ve Birimler Belirlenmiş midir?	Yanıtlar		Basel-II Sürecine Uyum Konusunda İşletmenizin Bir Eylem Planı Bulunmakta mıdır?	Yanıtlar	
	Evet	Hayır		Evet	Hayır
	1	25		0	26
İşletmeniz Kurumsal Bir Yapıya Kavuşmak İçin Danışmanlık Desteği Almakta mıdır?	Yanıtlar		İşletmeniz Kredi Notunun Olması İçin Herhangi Bir Girişimde Bulunuyor musunuz?	Yanıtlar	
	Evet	Hayır		Evet	Hayır
	3	23		4	22
İşletmeniz Bütün Faaliyetlerini Belge Esasına Göre Yürütmekte midir?	Yanıtlar		Finansal Tablolarınız Belirli Dönemlerde Bağımsız Denetimden Geçiriliyor mu?	Yanıtlar	
	Evet	Hayır		Evet	Hayır
	26	0		8	18

Araştırmaya katılan otel işletmesi yöneticilerine son olarak Basel-II kriterlerinin uygulanabilirliği ve etkileri hakkındaki düşüncelerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. İlk olarak Basel-II kriterlerinin ülkemizde uygulanabilirliği hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Söz konusu soruya verilen yanıtlar Tablo 12’de özetlenmektedir.

Tablo 12: Otel Yöneticilerine Göre Basel II Kriterlerinin Ülkemizde Uygulanabilirliği Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Basel-II Kriterleri Ülkemizde Uygulanabilir mi?	Yanıtlar		
	Uygulanabilir	Uygulanamaz	Bilmiyorum
	13	4	9

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan otel işletmeleri yöneticilerinden on üçünün Basel-II kriterlerinin uygulanacağını düşündüğü buna karşın dördünün uygulanamayacağını düşündüğü, dokuzunun ise bu konuyla ilgili bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.

Tablo 13’de ise otel işletmesi yöneticilerine sorulan Basel II kriterleri işletmenizi ve Türk turizm sektörünü nasıl etkiler sorularına verilen yanıtlar özetlenmektedir.

Tablo 13: Otel Yöneticilerinin Basel-II Kriterlerinin Kendi İşletmelerini ve Türk Turizmi Sektörünü Etkileme Düzeyi Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

	Yanıtlar		
	Olumlu	Olumsuz	Bilmiyorum
Basel-II Kriterleri Sizi Nasıl Etkiler?	11	1	14
Basel-II Kriterleri Türk Turizm Sektörünü Nasıl Etkiler?	17	1	8

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan otel işletmelerinden on birinin Basel-II kriterlerinden olumlu etkileneceğini buna karşın birinin kriterlerden olumsuz etkileneceğini düşündüğü on dördünün ise nasıl etkileneceklerini bilmedikleri görülmektedir. Yine Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan otel işletmeleri yöneticilerinin ağırlıklı olarak Basel-II kriterlerinin Türk turizm sektörünü olumlu etkileyeceğini düşündüğü görülmektedir.

5.2. Araştırmaya Katılan Seyahat Acentalarından Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya katılan ve Mersin’de faaliyet gösteren 28 adet A grubu seyahat acentasının çalışan sayılarına ait elde edilen verilerin frekans analizi sonuçları Tablo 14’de verilmektedir. Tablo 14 incelendiğinde Basel-II düzenlemesinde ifade edilen KOBİ tanımındaki kriterlerden birisi olan çalışan sayısı kriteri bağlamında araştırmaya katılan seyahat acentalarının %93’ünün mikro ölçekli, %7’inin ise küçük ölçekli işletme oldukları buna karşın orta ölçekli ve büyük ölçekli seyahat acentalarının bulunmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 14: Seyahat Acentalarının Çalışan Sayısına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Çalışan Sayısı	Toplam	
	Sayı	%
1-9	26	93
10-49	2	7
50-250	-	-
250 den fazla	-	-
Toplam	28	100

Seyahat acentalarının hukuki yapılarının belirlenmesine yönelik sorulan soruya verilen cevapların frekans analizi sonuçlarına Tablo 15’ de yer verilmektedir. Tablo 15 incelendiğinde ankete katılan seyahat acentalarının işletmelerinin genel olarak limited ve şahıs şirket statüsünde kurulduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 15: Seyahat Acentalarının Hukuki Yapılarına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Hukuki Yapı	Toplam	
	Sayı	%
Şahıs	8	29
Anonim	2	7
Limited	18	64
Toplam	28	100

Uygulanan ankette seyahat acentalarının yaşadığı temel finansal sorunları önem derecesine göre belirtmeleri istenmiştir. Seyahat acentalarının yaşadıkları finansal sorunlar, önem derecelerine göre tek tablo halinde Tablo 16’da özetlenmiştir. Tablo 16 incelendiğinde araştırmaya katılan seyahat acentalarında en önemli olarak ifade edilen finansal sorunların; vergi oranlarının yüksekliği, maliyetlerin sürekli değişkenlik göstermesi ve sektörel teşviklerin yetersizliği olduğu görülmektedir. Otel işletmeleriyle seyahat acentalarının finansal sorunlarının benzer özellikte olduğu görülmektedir.

Tablo 16: Seyahat Acentalarında Yaşanan Finansal Sorunlara İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Finansal Sorunlar	Çok Önemli		Önemli		Kararsız		Önemsiz		Çok Önemsiz		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Öz kaynak yetersizliği	8	29	7	25	6	21	5	18	7	6	28	100
Faizlerin yüksekliği	11	39	8	28	3	11	3	11	3	11	28	100
Döviz kurlarındaki dalgalanma	8	29	12	43	4	14	2	7	2	7	28	100
Bankaların sundukları ağır şartlar	6	21	7	25	7	25	5	18	3	11	28	100

Kredi teminin de yaşanan güçlükler	5	18	8	29	6	21	6	21	3	11	28	100
İşletme Sermayesi Yetersizliği	6	22	7	25	4	14	6	21	5	18	28	100
Vergi Oranlarının Yüksekliği	18	64	6	21	1	4	3	11	-	-	28	100
Kar Marjlarının Düşük Olması	13	46	10	36	3	10	1	4	1	4	28	100
Maliyetlerin sürekli değişmesi	17	60	8	29	2	7	-	-	1	4	28	100
Alacakların zamanında tahsil edilememesi	12	42	10	36	1	4	5	18	-	-	28	100
İşçilik Giderlerinin Yüksekliği	12	43	7	25	7	25	2	7	-	-	28	100
Enerji Giderlerinin Yüksekliği	11	39	12	43	2	7	3	11	-	-	28	100
Nakit Giriş-Çıkışlarındaki Uyumsuzluk	10	36	9	32	2	7	6	21	1	4	28	100
Sektörel Teşviklerin Az Olması	17	60	9	32	1	4	1	4	-	-	28	100

Uygulanan ankette, seyahat acentalarından kullandıkları dış finansman kaynaklarını önem derecesine göre belirtmeleri istenmiştir. Seyahat acentalarının kullandıkları dış finansman kaynakları önem derecelerine göre Tablo 17’de özetlenmiştir.

Tablo 17: Seyahat Acentalarında Kullanılan Dış Finansman Kaynaklarına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Dış finansman kaynaklarının önem derecesi	Çok Önemli		Önemli		Kararsız		Önemsiz		Çok Önemsiz		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Banka Kredileri	9	32	13	46	-	-	-	-	6	22	28	100
Satıcı Kredileri	2	7	4	14	1	4	2	7	19	68	28	100
Faktoring	1	4	2	6	1	4	1	4	23	82	28	100
Leasing	1	4	-	-	1	4	1	4	25	88	28	100
Risk Sermayesi	-	-	1	4	1	4	1	4	25	88	28	100
Barter	-	-	2	7	-	-	1	4	25	88	28	100
Melek Finansman	1	4	-	-	-	-	1	4	26	92	28	100

Tablo 17 incelendiğinde araştırmaya katılan seyahat acentalarının en önemli dış finansman kaynağının banka kredileri olduğu görülmektedir. En önemsiz dış finansman kaynaklarının ise melek finansman, barter, risk sermayesi, leasing ve faktoring olduğu görülmektedir. Bu bağlamda seyahat acentalarında da otel işletmelerinde olduğu gibi bankacılık sektörünün dış finansmanın sağlanması bağlamında önem arz ettiği söylenebilir.

Uygulanan ankette seyahat acentalarından, banka kredileri kullanıp kullanmadıkları, kullanıyorlarsa banka kredisinin vadesi sorulmuştur. Tablo 18 ’de öncelikle banka kredisi kullanıp kullanmadıklarıyla ilgili soruya seyahat acentalarının verdikleri cevaplar sunulmaktadır.

Tablo 18: Seyahat Acentalarının Banka Kredilerini Kullanım Düzeyine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Bankalardan Kredi Kullanıyor musunuz?	Toplam	
	Sayı	%
Kullanıyoruz	21	75
Kullanmıyoruz	7	25
Toplam	28	100

Tablo 18 incelendiğinde araştırmaya katılan seyahat acentalarının önemli bir kısmının banka kredisi kullandıkları görülmektedir. Tablo 19'a bakıldığında ise kredi kullanımını tercih eden seyahat acentalarının çoğunlukla orta vadeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 19: Bankalardan Kullanılan Kredilerin Vadelerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Bankalardan Kredi Kullanırken Hangi Vadeleri Tercih Ediyorsunuz?	Toplam	
	Sayı	%
Kısa	5	25
Orta	11	50
Uzun	5	25
Toplam	21	100

Kredi kullanan seyahat acentalarının kredi kullanırken karşılaştıkları en önemli sorunlarla ilgili verdikleri cevaplar ise Tablo 20'de sunulmaya çalışılmaktadır.

Tablo 20: Otel İşletmelerinin Kredi Kullanırken Karşılaştıkları En Önemli Sorunlara İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Kredi Alırken Karşılaştığınız En Önemli Sorunlar Nelerdir?	Toplam	
	Sayı	%
Teminatta Zorluklar	12	57
Bilgi Eksikliği	1	5
Olumsuz Ticari Geçmiş	-	-
Şeffaflık Sorunu	-	-
Faiz Oranı Yüksekliği	8	38
Bürokratik İşlemlerin Uzunluğu	-	-
Toplam	21	100

Tablo 20 incelendiğinde banka kredisi kullanan seyahat acentalarının kredi kullanırken en fazla karşılaştıkları sorunların teminatta yaşanan zorluklar ve faiz oranlarının yüksekliği olduğu görülmektedir. Basel-II kriterlerinde, işletmelerin derecelendirilmesi doğrultusunda faiz oranlarının değişecek olması ve teminat gösterilmesinin de büyük öneme sahip olması,

Basel-II kriterlerine uyum sağlanmasını daha da önemli kılmaktadır. Araştırmaya katılan seyahat acentalarına Basel-II kriterleri ve bu kriterlerin işletmelerine etkileri hakkındaki değerlendirmelerini belirlemeye yönelik sorular da sorulmuştur. Tablo 21’de ankete katılan seyahat acentası yöneticilerinin Basel-II kriterleri, UFRS ve Kurumsal Yönetim hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik sorulara verdikleri cevaplar sunulmaktadır. Tablo 21 incelendiğinde ankete katılan seyahat acentalarının büyük çoğunluğunda Basel-II kriterleri ve UFRS hakkında bilgi sahibi olunmadığı, Kurumsal Yönetim ilkeleri hakkında da göz ardı edilmeyecek düzeyde de bilgi eksikliği olduğu görülmektedir. Bu sonuç seyahat acentalarının Basel-II kriterlerine uyumunu daha zor hale getireceği düşünülmektedir.

Tablo 21: Seyahat Acentalarının Basel-II Kriterleri, UFRS ve Kurumsal Yönetim Hakkındaki Bilgi Düzeylerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Basel-II Kriterleri Hakkında Ne Ölçüde Bilginiz Bulunmaktadır?	Toplam		UFRS Hakkında Ne Ölçüde Bilginiz Bulunmaktadır?	Toplam		Kurumsal Yönetim İlkeleri Hakkında Ne Ölçüde Bilginiz Bulunmaktadır?	Toplam	
	Sayı	%		Sayı	%		Sayı	%
Tam Olarak Biliyorum	2	7	Tam Olarak Biliyorum	2	7	Tam Olarak Biliyorum	1	4
Büyük Ölçüde Biliyorum	-	-	Büyük Ölçüde Biliyorum	-	-	Büyük Ölçüde Biliyorum	2	7
Orta Düzeyde Biliyorum	2	7	Orta Düzeyde Biliyorum	3	11	Orta Düzeyde Biliyorum	6	21
Kısmen Biliyorum	9	32	Kısmen Biliyorum	8	29	Kısmen Biliyorum	11	39
Hiç Bir Bilgim Yok	15	54	Hiç Bir Bilgim Yok	15	53	Hiç Bir Bilgim Yok	8	29
Toplam	28	100	Toplam	28	100	Toplam	28	100

Araştırmaya katılan seyahat acentalarına finansal bilgilerini bankalara ve bağımsız denetim kuruluşlarına zamanında sunup sunmadıkları, Basel-II kriterleri doğrultusunda kredi derecelendirme notu alabilme durumları ve finansal yapıya ilişkin oranların hesaplanma durumları sorulmuştur. Bu sorulara seyahat acentaları yöneticilerinden alınan cevaplar Tablo 22’de birleştirilmiş şekilde sunulmuştur. Tablo 22 incelendiğinde seyahat acentalarının, finansal bilgilerin paylaşılma sorusuna yarı yarıya hayır veya bilmiyorum cevabı verdikleri görülmektedir. Bu sonuç, seyahat acentalarında muhasebe bilgi sisteminin iyi çalışmadığını ve şeffaflık açısından sorunlar olduğunu göstermektedir. Buna karşın seyahat acentalarının önemli bir kısmında finansal yapı oranlarının hesaplandığı yönünde cevap verildiği görülmektedir. Bu durum seyahat acentalarında finansal yapının kontrol edildiği yönünde ipucu vermektedir. Son olarak seyahat acentalarının önemli bir kısmının işletmelerinin kredi derecelendirme notunu alıp alamayacaklarıyla ilgili bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.

Tablo 22: Seyahat Acentalarının Finansal Bilgilerini Paylaşma, Finansal Yapıya İlişkin Oranları Hesaplama ve Kredi Derecelendirme Notu Alabilme Düzeylerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Finansal Bilgiler Bankalara ve Bağımsız Denetim Kuruluşlarına Sunuluyor mu?	Yanıtlar			İşletmenizde Finansal Yapıya İlişkin Oranlar Hesaplanıyor mu?	Yanıtlar			İşletmenizin Kredi Derecelendirme Notu Alabileceğini Düşünüyor musunuz?	Yanıtlar		
	Evet	Hayır	Bilmiyorum		Evet	Hayır	Bilmiyorum		Evet	Hayır	Bilmiyorum
	15	6	7		22	1	5		13	4	11

Uygulanan ankette seyahat acentalarının Basel-II kriterlerine uyum sürecindeki faaliyetlerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorular; Basel-II sürecinden sorumlu yönetici/birimin belirlenip belirlenmediğini, Basel-II süreciyle ilgili eylem planlarının hazırlanıp hazırlanmadığını, seyahat acentalarının Basel-II süreciyle ilgili olarak danışmanlık desteği alıp almadıklarını, seyahat acentalarında Basel-II kriterlerine uygun olarak belge esasına göre çalışıp çalışılmadığını, finansal tabloların bağımsız denetimden geçirilip geçirilmediğini ve bu işletmelerde kredi notu alınmasına yönelik girişimlerin yapılıp yapılmadığını belirlemeye yöneliktir. Tablo 23’de söz konusu sorulara verilen yanıtlar tek tabloda sunulmaya çalışılmaktadır.

Tablo 23: Seyahat Acentalarında Basel-II Kriterlerine Uyum Sürecinde Yerine Getirdikleri Faaliyetlerin Belirlenmesi Durumuna İlişkin Frekans Analizi

İşletmenizde Basel-II Sürecinden Sorumlu Olan Yönetici ve Birimler Belirlenmiş midir?	Yanıtlar		İşletmenizin Kurumsal Bir Yapıya Kavuşmak İçin Danışmanlık Desteği Almakta mıdır?	Yanıtlar		İşletmenizin Kredi Notunun Olması İçin Herhangi Bir Girişimde Bulunuyor musunuz?	Yanıtlar	
	Evet	Hayır		Evet	Hayır		Evet	Hayır
	1	27		2	26		6	22
İşletmeniz Bütün Faaliyetlerini Belge Esasına Göre Yürütmekte midir?	Yanıtlar		Finansal Tablolarınız Belirli Dönemlerde Bağımsız Denetimden Geçiriliyor mu?	Yanıtlar				
	Evet	Hayır		Evet	Hayır		Evet	Hayır
	28	0		23	5			

Tablo 23 incelendiğinde araştırmaya katılan seyahat acentalarının biri dışındaki diğerlerinin hiçbirinde Basel-II sürecinden sorumlu olan yönetici ve birimlerin belirlenmediği görülmektedir. Yine araştırmaya katılan seyahat acentalarının hiçbirisinde Basel-II’ye uyum

süreciyle ilgili herhangi bir eylem planının bulunmadığı görülmektedir. Son olarak da araştırmaya katılan seyahat acentalarının büyük kısmının danışmanlık desteği almadıkları, kredi notu almak için girişimde bulunmadıkları görülmektedir. Buna karşın seyahat acentalarının bütün faaliyetlerini belge esasına göre yürüttüğü ve finansal tablolarını bağımsız denetimden geçirildiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan seyahat acentası yöneticilerine son olarak Basel-II kriterlerinin uygulanabilirliği ve etkileri hakkındaki düşüncelerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. İlk olarak Basel-II kriterlerinin ülkemizde uygulanabilirliği hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Söz konusu soruya verilen yanıtlar Tablo 24’de özetlenmektedir.

Tablo 24: Seyahat Acentalarının Basel II Kriterlerinin Ülkemizde Uygulanabilirliği Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Basel-II Kriterleri Ülkemizde Uygulanabilir mi?	Yanıtlar		
	Uygulanabilir	Uygulanamaz	Bilmiyorum
	13	6	9

Tablo 24 incelendiğinde araştırmaya katılan seyahat acentası yöneticilerinden on üçünün Basel-II kriterlerinin uygulanacağını düşündüğü buna karşın altısının uygulanamayacağını düşündüğü, dokuzunun ise bu konuyla ilgili bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Tablo 25’de ise seyahat acentası yöneticilerine sorulan Basel II kriterleri işletmenizi ve Türk turizm sektörünü nasıl etkiler sorularına verilen yanıtlar özetlenmektedir.

Tablo 25: Seyahat Acentalarının Basel-II Kriterlerinin Kendi İşletmelerini ve Türk Turizmi Sektörünü Etkileme Düzeyi Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

	Yanıtlar		
	Olumlu	Olumsuz	Bilmiyorum
Basel-II Kriterleri Sizi Nasıl Etkiler?	14	3	11
Basel-II Kriterleri Türk Turizm Sektörünü Nasıl Etkiler?	14	3	11

Tablo 25 incelendiğinde araştırmaya katılan seyahat acentalarının ondördünün Basel-II kriterlerinden olumlu etkileneceğini buna karşın üçünün kriterlerden olumsuz etkileneceğini düşündüğü onbirinin ise nasıl etkileneceklerini bilmedikleri görülmektedir. Yine Tablo 24 incelendiğinde araştırmaya katılan seyahat acentası yöneticilerinin ağırlıklı olarak Basel-II kriterlerinin Türk turizm sektörünü olumlu etkileyeceğini düşündüğü görülmektedir. Ancak bu sorulara önemli düzeyde bilmiyorum cevabının verilmiş olduğunu da göz önünde bulundurmak gerektiği düşünülmektedir.

6.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tüm dünyadaki bankacılık sistemini düzenleme amacıyla faaliyetlerini sürdüren Basel Bankacılık Gözetim Komitesi tarafından Haziran/2004'de geliştirilen, 2007 yılında uluslararası düzeyde, 2012 yılında ise Türkiye'de yürürlüğe giren Basel-II kriterleri bankaların riske dayalı bir sermaye yükümlülüğüne tabi olmasını öngören ve bankaların bulundurmaları gereken sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında basitten gelişmişe doğru giden farklı ölçüm yaklaşımlarının kullanılabilmesine imkân tanıyan kapsamlı bir düzenlemedir. Uygulama süreci içerisinde oldukça kapsamlı ve teknik seviyesi yüksek hükümler içeren Basel-II'nin bankalar dışında pek çok kesime önemli etkilerinin olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda değerlendirilen en önemli kesim hiç şüphesiz banka müşterisi konumunda olan şirketler ve özelde de KOBİ'lerdir. KOBİ'lere ilişkin hükümler incelendiğinde ilk olarak Uzlaş' da kabul edilen KOBİ tanımı ön plana çıkmaktadır. Bu tanım, Basel-II içerisinde yer alan avantajlardan faydalanabilme açısından kritik bir ölçüttür. Ancak KOBİ'lerin kredi derecelendirme notlarına sahip olmamaları, kayıt dışılık, profesyonelce yönetilememe ve kurumsal yönetim açısından bazı eksikliklerinin olmasının bu süreç içerisinde sorunlar yaratabileceği düşünülmektedir.

Günümüzde ülke ekonomilerinin karşılaştığı ulusal ve uluslararası ekonomik sorunların çözümünde ve darboğazların aşılmasında turizm, dinamik ve ekonomik özelliği ile adeta çıkış noktasını oluşturmaktadır. Turizm sektörünün en önemli yapı taşlarından olan konaklama işletmeleri ve seyahat acentalarının sağlıklı işleyişi sektörel anlamda büyük önem arz etmektedir. Seyahat acentaları yapıları gereği daha esnek yapıya sahiptirler. Ancak rekabetçi piyasa koşulları ve düşük kar marjları nedeniyle sermaye yapıları ve bunun doğru kullanımı gerekmektedir. Konaklama işletmeleri ise büyük miktarda sabit varlığa sahip olan ve bu nedenle daha yatırım aşamasında önemli tutarlarda sermaye gereksinimi duyan işletmelerdir. Türk turizm sektörüne bakıldığında da sektördeki işletmelerin çok büyük bir kısmının KOBİ statüsünde olduğu görülmektedir. KOBİ'ler istihdam ve katma değer üretiminde turizm sektörü açısından önemli bir paya sahiptir. Uluslararası ekonomik ilişkilerde yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarındaki hızlı değişme, teknoloji alanındaki yenilikler yanında ekonomik faaliyeti düzenleyen kurallardaki değişmeler KOBİ'lerin performansını etkileyebilmektedir. Turizm sektörünün kırılğan ve değişken bir yapıya sahip olması, sektördeki yatırım ve işletme maliyetlerinin yüksek olması, sürekli değişen müşteri ihtiyaç ve zevkleri ve farklılaşan eğlence anlayışı KOBİ statüsündeki bu işletmeleri zorlayabilmektedir. Özellikle Türk turizm sektörü açısından KOBİ statüsündeki işletmelerin çok fazla olması bu sektörün Basel-II kriterlerinden etkilenme düzeyini de arttıran bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda turizm sektöründeki işletmelerin Basel-II kriterleri hakkındaki farkındalık düzeylerinin belirlenmesi ve varsa eksikliklerin saptanarak önlemlerin alınması önem arz etmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı Basel-II Kriterleri'nin son yıllarda turizm yatırımlarının arttığı Mersin ilinde faaliyet gösteren otel işletmeleri ve seyahat acentaları

tarafından dikkate alınıp alınmadığını, Basel II'ye geçiş sürecinde otel işletmelerinin ve seyahat acentalarının yaşadığı ve yaşayacağı muhtemel finansman sorunlarının ne olduğunu, Basel-II kriterleri'nin otel işletmeleri ve seyahat acentaları üzerinde yaratacağı etkinin ne olabileceğini ve yöneticilerin Basel-II kriterlerine uyum sürecindeki algılarının ne olduğunu saptamak olarak belirlenmiştir. Çalışmanın temel amacına ulaşmak için literatürden yararlanılarak veri toplama aracı olarak bir anket oluşturulmuş ve Mersin ilinde faaliyet gösteren üç-dört-beş yıldızlı otel işletmelerinden ve A grubu seyahat acentalarından veri toplanmıştır.

Elde edilen anket sonuçlarına göre Mersin'de faaliyet gösteren üç-dört-beş yıldızlı otel işletmelerinin ve A grubu seyahat acentalarının Basel-II kriterlerini bilmediği ve kriterlere uyum doğrultusunda çaba sarf etme bağlamında farkındalık düzeylerinin olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda sözkonusu işletmelerin bankacılık sektörü, üniversiteler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizm meslek örgütleri tarafından bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Çalışmada yine Mersin ilinde faaliyet gösteren üç-dört-beş yıldızlı otel işletmeleri ile A grubu seyahat acentalarının kurumsal ve finansal yönetim açısından yetersiz oldukları belirlenmiştir. Bu sonuç Kutukız ve Turgut (2008) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Bu bağlamda sözkonusu işletmelerin kurumsal yönetim açısından kendilerini geliştirmeleri, finansal kararlarla ilgili olarak uzman ve profesyonel yöneticilerle çalışmaları gerekmektedir. Bununla beraber eğer profesyonel bir yönetim sistemi kurulamıyorsa eksik görülen noktalarda danışmanlık desteği alınmalıdır.

Çalışmada elde edilen bir diğer önemli sonuç, Mersin'de faaliyet gösteren turizm işletmelerinin finansman kaynağı olarak büyük oranda banka kredisi kullandığı, banka kredilerinin daha çok orta, uzun vadeli olduğu ve sözkonusu turizm işletmelerinin banka kredileri kullanırken karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisinin faiz oranları yüksekliği olduğu yönündedir. Bu sonuç, Yılmaz (2007) ve Kutukız (2007) çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Kullanılan banka kredilerinin maliyetlerinin daha avantajlı hale gelebilmesi Basel-II kriterleri ve mevcut bankacılık sisteminde uygulanan kriterlere uyumla mümkündür. Ancak bu şekilde sözkonusu işletmeler daha düşük maliyetle, daha uygun vade koşullarıyla bankalardan fon sağlayabilme imkanına kavuşabilecekleri, sermaye yapılarını daha sağlıklı hale getirebilmeleri ve değer maksimizasyonu amacına sürdürebilirlik anlayışı içerisinde daha kolay ulaşılabilecekleri düşünülmektedir.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde Basel II kriterleri ile ilgili birçok çalışma yapılmış olduğu belirlense de turizm sektörü üzerine yapılan çalışma sayısının kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada elde edilen bilgilerin konuyla ilgili olarak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın ulaştığı sonuçlar itibari ile Mersin ilinde turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin mevcut yapıları hakkında fikir vermesi ve Basel-II kriterlerinin bilinirliği açısından yararlı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir. Buna karşın araştırma sonuçları değerlendirilirken alan araştırmasının sadece Mersin ilindeki üç-dört ve beş yıldızlı otel işletmelerini, A grubu seyahat acentalarını kapsadığı unutulmamalıdır.

İleride konuyla ilgili daha fazla sayıda ve türde turizm işletmesini ve coğrafi bölgeleri kapsayan araştırmaların gerçekleştirilerek Türk turizm sektörüne yönelik daha yenellenebilir sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alkin, Kerem - Okay, Esin (2008). Türkiye’de KOBİ’lerin Basel II ‘ye Uyum Süreci ve Öneriler, İstanbul Ticaret Odası Yayıncılık, Yayın No: 2008-4, İstanbul.
- Altan, Mikail - Akdam, Ayşe (2011), “KOBİ’lerin Basel Kriterlerinin Etkileri Hakkındaki Görüşleri: Konya İlinde Faaliyet Gösteren Firmalar Üzerinde Bir Araştırma”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, s. 15-34.
- Antao, Paula - Lacerda, Ana (2008), “An Assessment Of Capital Requirements Under Basel II: The Portuguese Case”, Financial Stability Report, Banco de Portugal, p. 1-20.<http://www.bportugal.pt/enUS/BdP%20Publications%20Research/AR200803e.pdf> (08.02.2014).
- Aramaz, D. Sultan (2008), Basel II Kriterlerinin KOBİ’lere Etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ata, H. Ali - Gür, A. Furkan - ÇELİK, R. Kerem (2008), “KOBİ Finansmanında Basel II Uygulamalarının Olası Etkileri: Gaziantep’te Bir Uygulama”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 40, s. 185-199.
- Aydeniz, E. Şule (2007), “Basel II Kriterlerinin KOBİ’lere Etkileri ve Bu Süreçte KOBİ’lere Sunulabilecek Çözüm Önerileri”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 36, s. 179-188.
- Balcı, Baki R. (2011), "The Nexus Between Basel II And IFRS For Smes", Journal of Yasar University, Cilt 21, Sayı 6, s. 3471-3479.
- Bekçi, İsmail - USUL, Hayrettin (2001), “Göller Bölgesinde Küçük Ve Orta Boy İşletmelerin Finansal Sorunları Ve Çözüm Yolları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, s. 111-125.
- Çelik, İsmail (2007), Basel II Bağlamında KOBİ’lerin Finansman Sorunları: Tekstil Sektöründe Bir Uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Dedu, Vasile - NECHÎF, Roxana (2010), “Banking risk management in the light of Basel II”, Theoretical and Applied Economics, Vol. 17, No. 2, p.111-122.
- Demirkol, Ö. Faruk - ABA, Emel (2012), “Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Süreci İçinde Gelen Ek Düzenlemeler Seti: Basel III Kriterleri”, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, s. 253-265.
- Doğan, Zeki - Hatipoğlu, Ayşegül - İskenderoğlu, Ömer (2011), “Basel II Standartlarına Göre Sınıflandırılan Kurumsal Ve Perakende KOBİ’lerin Finansal Oranlarının

- Karşılaştırılması: İMKB İşletmeleri Üzerine Bir İnceleme”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, s. 209-221.
- Elmas, Bekir - Öz, Yaşar (2009), “Bankaların Yeni Risk Düzenlemeleri Kapsamında Basel II Ve KOBİ’ler”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, s. 391-402.
- Hahn, R. Franz (2003), “The New Basel Capital Accord (Basel II) From A Macroeconomic Point Of View”, Austrian Economic Quarterly, Vol. 76, No. 2, p. 51-63.
- İmişiker, Serkan (2005), Basel II Ve Piyasalarımıza Olası Etkileri. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi Yeterlilik Etüdü. <http://spk.gov.tr/yayingoster.aspx?yid=382&ct=f&action=displayfile>. (19.02.2014).
- Kalaycı, Şeref - Kara, Murat (2009), “Basel II’nin KOBİ’ler Üzerine Etkisi Ve KOBİ’lerin Farkındalıklarına Yönelik Bir Araştırma”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Cilt 43, s. 97-111.
- Kandır, S. Yılmaz - Karadeniz, Erdiñç - Özmen, Mehmet - Önal, Y. Beyazıt (2008), “Türk Turizm Sektöründe Büyüme Göstergelerinin Turizm İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisinin İncelenmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, s. 211-237.
- Karadeniz, Erdiñç (2012), “İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında İşlem Gören Turizm Şirketlerinin İşletme, Finansal Ve Toplam Risk Düzeylerinin Kaldıraç Analiziyle Değerlendirilmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 17, s. 309-324.
- Kaya, Murat (2007), Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kendirli, Selçuk - ÇAĞIRAN, Hülya - ŞANÖZ, Fatih (2008), “Finansal Piyasalar Ve Basel II; Yönetmelik Ve Mali Açısından Çorum KOBİ’lerine Muhtemel Etkileri”, I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ’ler ve Basel II, İzmir, s. 68-77. <http://kutuphane.ieu.edu.tr/wpcontent/21I.UluslararasıSempozyumKOBİlerveBaselII.pdf> (15.12.2013).
- Kutlu, H. Ali – Demirci, N. Savaş (2008), “Kapsamlı Bir Risk Yönetimi Düzenlemesi: Basel II Ve KOBİ’lere Muhtemel Etkileri”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 40, s. 200-212.
- Kutukız, Doğan - Turgut, Gökhan (2008), Turizm Yatırımlarının Kredilendirilmesinde Basel II Ve Derecelendirme Açısından İncelenmesi, s. 231-236. I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ’ler ve Basel II, İzmir, s.125-134. <http://kutuphane.ieu.edu.tr/wp-content/21I.UluslararasıSempozyumKOBİlerveBaselII.pdf> (15.12.2013).

- Kutukız, Doğan (2007), “Basel II’nin Turizm İşletmeleri Üzerine Olası Etkileri”, *Mevzuat Dergisi*, Cilt 10, Sayı 112, s. 1-8.
- Küçüközmen, C. Çoşkun - Oğuz, H. Dilek (2008), “Basel II’ye Geçiş Sürecinde KOBİ’lerin Finansman Sorunları: Konya İli Örneği”, I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ’ler ve Basel II, İzmir, s.41-57. <http://kutuphane.ieu.edu.tr/wp-content/21I.UluslararasıSempozyumKOBİlerveBaselII.pdf> (15.12.2013).
- Öncü, M. Akif - Çömlekçi, İstemi – Olgaç, Yasemin (2012), “Basel II Uzlaşısı’na Uyum Süreci: İstanbul’da Faaliyet Gösteren Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1, s. 77-94.
- Özçam, Mustafa (2004), Basel II Uzlaşısı. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, No:2005. <http://www.spk.gov.tr/yayingoster.aspx?yid=942&ct=f&action=displayfile>. (13.06.2013).
- Öztürk, M. Başaran - Ege, Özlem - Ban, Ünsal (2010), “Basel II Düzenlemesinin KOBİ’ler Üzerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 8, s. 115-134.
- Pop, Adrian (2006), "Market Discipline In International Banking Regulation: Keeping The Playing Field Level", *Journal of Financial Stability*, Vol. 2, No. 3, p. 286-310.
- Sakarya, Şakir - Kaya, Suat (2008), “Türkiye’de Basel-II Sürecinin Gelişimi ve Balıkesir’deki İşletmeler Tarafından Algılanması Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 38, s. 96-111.
- Santos, De Jesus- Lidiano, Marcelo Alvaro Da Silva Macedo- Rodrigues, Adriano (2014), "Determinants Of The Disclosure Level Of The Pillar 3 Recommendations Of The Basel II Accord In The Financial Statements Of Brazilian Financial Institutions", *Brazilian Business Review (English Edition)*, Vol. 11, No.1, p.25.
- Sarıgül, Haşmet (2012), *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Muhasebe ve Finansal Raporlama Uygulamalarının Basel I-II-III Kriterlerine Uygunluğunun Ölçülmesi (Bir Araştırma)*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şenol, Hasan - Aktürk, Ahmet (2008), “Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının KOBİ Ve Ülke Ekonomisine Etkileri Ve Turizm İşletmelerine Dönük Bir SWOT Analizi”, III. Ulusal Eğridir Turizm Sempozyumu. Isparta.
- Teker, Suat - Bolgün, K. Evren - Akçay, M. Barış (2005), “Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 12, s. 42-54.
- Uluyol, Osman - Çam, Mustafa (2009), “Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Basel II Kriterlerine Uyum Durumlarını Tespit Etmeye Yönelik Bir Araştırma”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, s.119-141.

- Ural, Ayhan - Kılıç İbrahim (2011), Bilimsel Araştırma Süreci Ve SPSS İle Veri Analizi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Utku, B. Demirel - Dönmez, Adnan - Yüce, Kenan (2009), “Basel II: KOBİ’ler Açısından Bir Değerlendirme”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Cilt 43, s. 181-198.
- Yayla, Münür - Kaya, Y. Türker (2005), “Basel II, Ekonomik Yansımaları Ve Geçiş Süreci”, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ARD Çalışma Raporu No: 2005/3.<https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1272calismaraporu20053.pdf>. (15.12.2013).
- Yılmaz, H. Biçen - Selimoğlu, Emel (2008), Bursa İlinde Faaliyet Gösteren KOBİ’lerin Basel II’ye Geçiş Sürecinde Yasayabilecekleri Zorluklar Ve Çözüm Önerileri. I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ’ler ve Basel II, İzmir, s.125-134. <http://kutuphane.ieu.edu.tr/wpcontent/21I.UluslararasıSempozyumKOBİlerveBaselII.pdf> (15.12.2013).
- Yılmaz, H. Biçen (2007), “Basel II Ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri”, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s. 1-17.
- Yörük, Nevin (2007), “Basel II Standartları’nın KOBİ’ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 22, s. 367-384.